

کیفیت نظام ارزشی و باورهای خودکارآمدی در فرزندان دارای پدر جانباز و غیرجانباز

زهرا فخری^{۱*}، عصمت دانش^۲، شهریار شهیدی^۲ و علیرضا سلیمی‌نیا^۳

دریافت مقاله: ۹۰/۷/۲۰؛ دریافت نسخه نهایی: ۹۱/۶/۱۵؛ پذیرش مقاله: ۹۱/۱۱/۱۰

چکیده

هدف: هدف پژوهش تعیین و مقایسه نظام ارزشی و باورهای خودکارآمدی در فرزندان دارای پدر جانباز و غیرجانباز بود. **روش:** روش مطالعه علی-مقایسه‌ای و جامعه‌آماري ۲۶۲۰ نفر شامل کلیه دانش‌آموزان دختر خانواده‌های جانباز در سال‌های اول تا سوم دبیرستان‌های شاهد شهر تهران در سال ۱۳۸۹ و ۹۵۶۱ دانش‌آموز دختر از خانواده‌های غیرجانباز در دبیرستان‌های عادی بود. با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی ۱۰۰ نفر از دختران دارای پدر جانباز و برای هم‌تاسازی با آن‌ها به‌صورت هدفمند ۱۰۰ نفر از دختران دارای پدر غیرجانباز انتخاب و پرسشنامه‌های ارزش‌های آلپورت، ورنون و لیندزی (۱۹۶۰)، خودکارآمدی کودکان و نوجوانان موريس (۲۰۰۱) و پرسشنامه اطلاعات جمعیت‌شناختی در موردشان اجرا شد. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد نظام ارزشی مرجح در فرزندان جانباز ارزش‌های اجتماعی و در فرزندان غیرجانباز ارزش‌های اقتصادی است. درصد جانبازی پدر در مؤلفه ارزش‌های اقتصادی و در تمامی مولفه‌های باورهای خودکارآمدی رابطه منفی و معنادار داشت. **نتیجه‌گیری:** سطوح پایین باورهای خودکارآمدی در ابعاد تحصیلی و هیجانی فرزندان جانبازان ممکن است ناشی از مشکلات جانبازی در پدر باشد. بنابراین ارائه خدمات روان‌شناختی به‌هنگام برای ارتقاء سلامتی خانواده‌های جانباز به‌ویژه فرزندان آن‌ها می‌تواند نقش مؤثری در تحکیم نظام ارزشی و باورهای خودکارآمدی فرزندان جانبازان داشته باشد.

کلیدواژه‌ها: باورها، خودکارآمدی، جانباز، نظام ارزشی.

*۱. نویسنده مسئول، کارشناسی‌ارشد روان‌شناسی عمومی، دانشگاه شهید بهشتی

Email: z_fakhri86@yahoo.com

۲. دانشیار دانشگاه شهید بهشتی

۳. استادیار دانشگاه تهران

یکی از عوامل آسیب‌رسان به ساختار خانواده، معلولیت یکی از اعضای خانواده است. معلولیت می‌تواند در اثر حوادثی همچون جنگ ایجاد شده باشد، جنگ و آسیب‌دیدگی، همراهان تاریخی هم بوده و هستند، که خشونت بیرونی را به وجود انسان باز می‌گردانند (فریدمن، ۲۰۰۵). مجروحانی که از جنگ برمی‌گردند، استرسی را به همراه خود می‌آورند که تحت عنوان "استرس ورود به خانه" شناخته می‌شود (لمبارد و گری، ۲۰۰۵ و پرایس، ۲۰۰۶). مجروح جنگی ممکن است عضو فعال، ارشد و دلسوز خانواده یعنی پدر باشد که گاه در دوره‌ای از زندگی یا برای همیشه با مشکلات جسمانی-روانی مواجه شود و فرزندان دیگر اعضای خانواده او نیز با تأثیرپذیری از این مسئله، دچار مشکلاتی شوند (هیامز، ۲۰۰۴، ووگس و رامنی، ۲۰۰۳). فرد جانباز به واسطه معلولیتی که به آن دچار گردیده است، قادر نیست همچون گذشته از عهده ایفای نقش پدرانه برآید. این تغییر نقش به همراه بی‌حسی عاطفی و کناره‌گیری رفتاری/عاطفی جانبازان منجر به ایجاد و تداوم فضایی پرتنش و بی‌ثبات در خانواده آن‌ها می‌شود (کرامتی، ۱۳۸۳ و محسنیان، ۱۳۸۷).

جانبازان در ایران که درصد عمده‌ای از جمعیت را به خود اختصاص داده‌اند، با مشکلات روان‌شناختی و اجتماعی متعددی روبه‌رو هستند (افروز و ویسمه، ۱۳۸۰؛ نقل از رحمانی، نتاج و علی‌پور، ۱۳۹۰)؛ و به‌احتمال زیاد فرزندان آن‌ها روابط پرتنشی را در دوره نوجوانی در روابط خود با پدرشان تجربه می‌کنند (سرور و سرور، ۲۰۰۵) و در معرض ابتلا به آسیب‌های روانی و تجربه علائم پدران خود هستند (پرایس، ۲۰۰۶) و خانواده‌های آن‌ها نیز با مشکلات عدیده‌ای روبه‌رو هستند که سازمان‌های مختلف برای ایجاد تعادل در این خانواده‌ها و تشخیص نیازهای حیاتی آن‌ها باید از آن‌ها حمایت کنند (ری و وانستون، ۲۰۰۹).

به‌عقیده نظریه‌های مربوط به نظام‌های خانواده، هر یک از افراد خانواده نیازمند توجه، تأیید و حمایت سایر اعضای خانواده نسبت به نیازها، انتظارات و پریشانی‌هایش است (مرکز مطالعات خانواده بون، ۲۰۰۴). تخمین می‌زنند بیش از نیمی از کهنه سربازان جنگ، علائم بالینی استرس پس از آسیب را تجربه کرده‌اند و تقریباً در نیمی از آن‌ها گاهی، ملاک‌های اختلال اضطراب منتشر و سوء‌مصرف یا وابستگی به مواد دیده می‌شود (مرکز ملی اختلال استرس پس از آسیب، ۲۰۱۰). دشواری سازگاری کهنه سربازان جنگ ویتنام در ایفای مشارکت فعالانه در روابط بین‌فردی نزدیک، به‌ویژه در روابط زناشویی و تعامل با فرزند، و بیشترین مشکلات آن‌ها در کنترل خشم، ابراز عواطف، بی‌اعتمادی به روابط و تعارض‌های زناشویی در مقایسه با افراد هم‌عصر آن‌ها که در جنگ حضور نداشتند، گزارش شده است (پیچ، ۲۰۰۶). فرزندان کهنه سربازان آسیب‌دیده در جنگ، اغلب حمایت عاطفی کمی را از پدر خود دریافت می‌کنند که

کیفیت نظام ارزشی و باورهای خودکارآمدی در فرزندان...

معمولاً باعث بروز مشکلات عاطفی در آنان می‌شود؛ به نحوی که مشکل این کودکان با ورود به مدرسه حل نمی‌شود، بلکه ممکن است شرایط خاص خانوادگی‌شان، آنان را مستعد بروز علائم اضطراب و افسردگی کند، با رشد این فرزندان، ممکن است بحران‌های دوران نوجوانی نیز مشکلات دیگری را در گستره روابط صمیمی آن‌ها با دیگران، همسالان و اجتماع ایجاد کند (تامپسون، رادولف و هندرسون، ۲۰۰۴). معمولاً این کودکان و نوجوانان از افسردگی و تعارض (آقایوسفی و شریف، ۲۰۱۰)؛ بی‌حسی عاطفی در روابط پدر و فرزندی (راسیو، ودرز، کینگ و کینگ، ۲۰۰۲)؛ اختلال‌های اضطرابی و پرخاشگری رنج می‌برند (احمدزاده و ملکیان، ۲۰۰۴)؛ و تمایل بیشتری برای سرزنش خود، ارتکاب بزه، نگرانی‌های غیرمنطقی، گریه کردن، حساسیت نسبت به رد و تأیید دیگران، ادراک پایین از خودکارآمدی، احساس تنهایی، عصبی شدن، تحریک‌پذیری، آشفتگی، غفلت از توجه به اهداف عالی، برانگیختگی دارند و ناتوان از کنترل هیجان‌ها و سازگاری سریع با شرایط پراسترس هستند (دنسبای و مارینلی، ۱۹۹۹)؛ و سازگاری پایین‌تری دارند (دیویدسون و ملور، ۲۰۰۱)؛ و احتمال ناتوانایی‌های یادگیری و بیش‌فعالی در آن‌ها بیشتر است (لینر، ۲۰۰۹).

افرادی که به جنگ رفته‌اند، ممکن است اختلال و خدشه‌ای را در تحول هویت خود، تجربه کنند و به سبب آن بین خود و همسر و فرزندشان، سدهای دفاعی را که باعث حفظ فاصله عاطفی میان آن‌ها می‌شود، ایجاد کنند (شام، جاریچ و بولمن، ۲۰۰۵). کهنه سربازانی هم دیده می‌شوند که رابطه صمیمی با فرزندانشان دارند و در زمینه‌های مختلف زندگی فرزندانشان، مشارکت می‌کنند ولی از طرفی نیز ممکن است فرزند از علائم پدر کهنه سرباز خود تقلید کند و آن را در شبکه ارتباطی خود با اعضای خانواده و همسالان، به اشتراک بگذارد (دکل و گلدبلیت، ۲۰۰۸)؛ مک‌گیگان و شولین، ۲۰۱۰). این کودکان، به‌عنوان یک گروه مشخص غالباً برای سازگاری با شرایط، از اکثر رفتارهای آشکار پدران‌شان تقلید می‌کنند که غالباً این رفتارها، ناسازگارانه است و به‌همین دلیل، به‌نظر نمی‌رسد این فرزندان، از برخی فشارها و چالش‌ها در زندگی خود مصون بمانند (سوزیا و موتا، ۲۰۰۴).

از سوی دیگر تمایلات خشونت آمیز پدر، بر ارزش‌های شخصی فرزندان که در شکل‌گیری نگرش‌ها و رفتارهای آن‌ها نقش مهمی دارد، تأثیرگذار است. از ویژگی برجسته روابط کهنه سربازان آسیب دیده با فرزندانشان روابط سردی است که پدران پرخاشگر با فرزندانشان دارند (آلتیمیر، ۲۰۰۳). این گونه پدران برای فرزندان خود، جهانی پر از خطر را، شبیه سازی می‌کنند (پرایس، ۲۰۰۵)؛ و بسیار سختگیرند و میزان پاسخدهی آن‌ها به فرزندانشان نیز کم است (کنافو، ۲۰۰۳).

کنافو (۲۰۰۳) دریافت پدران مستبد بیش از پدران غیرمستبد، می‌خواستند فرزندان‌شان محافظه‌کار باشند و افراد متعلق به گروه‌های غیرخودی را طرد کنند، اهمیت زیادی به سنت و اطاعت از آن و از طرفی اهمیت کمتری به خودفرمانی بدهند؛ کسب قدرت و غلبه بر مردم را بالاترین و جامعیت و در نظر گرفتن رفاه همه افراد جامعه را پایین‌ترین ارزش برای خود در نظر بگیرند. اما کنافو و شوارتز (b ۲۰۰۳) نشان دادند که انتظارات پدران مستبد، تأثیر بسیار کمی بر ارزش‌های فرزندان‌شان برجای گذاشته است. به‌علاوه فرزندان پدران مستبد، هم احساس تضاد با پدران‌شان داشتند و هم ارزش‌های آن‌ها را نپذیرفته بودند و آن‌ها را رد می‌کردند.

نتایج مطالعه مهدی‌عراقی (۱۳۸۲) نشان داد که در عموم جانبازان آسیب‌دیده، به‌رغم گذشت سال‌ها از بحران اولیه، اختلال‌های روان‌شناختی هنوز ادامه دارد و انتقال عوارض بحران‌های حل نشده آن‌ها به فرزندان‌شان، زنگ خطر بزرگی محسوب می‌شود. پژوهش امدادی (۱۳۸۲) نشان داد پدران جانباز در زمینه‌های نقش پدرانه خود در خانواده آگاهی نسبی دارند و درصد جانبازی پدر نیز از عوامل تأثیرگذار در کیفیت و کمیت ایفای نقش پدری در خانواده است. رفاهی (۱۳۸۲) دریافت جانبازان و خانواده آن‌ها تحت تأثیر استرس‌های شدید در ابعاد مختلف، و بیش از همه استرس‌هایی که ناشی از جنگ بوده است، قرار دارند. به‌علاوه فرزندان آن‌ها، دارای عدم تعادل عاطفی، شکایت از درد، عدم لذت از دنیا، از دست دادن احساس ترحم و همدردی با دیگران بودند. در مورد نقش خودپنداره‌ها و به‌ویژه خودپنداره‌های مربوط به توانایی‌های فردی و ارزش‌های شخصی به‌عنوان پیش‌بینی‌کننده‌های مهم برای انتخاب مقاطع تحصیلی، رشته‌های تحصیلی و فرصت‌های شغلی و آینده شخص، پژوهشگران مختلفی از جمله فرام، آلفلد، اکسل و باربر (۲۰۰۶)؛ وانلیووان (۲۰۰۴)؛ وات (۲۰۰۶)؛ ویزگرام و بیگلر (۲۰۰۶) به آن پرداخته‌اند. جان‌بزرگی، نوری و مستخدمین‌حسینی (۱۳۸۵) نشان دادند نظام ارزشی در ارزش‌های اجتماعی، سیاسی و مذهبی با حرمت خود نوجوانان که یکی از ابعاد مهم خودپنداره است، رابطه معکوس و بالعکس ارزش‌های اقتصادی و نظری و از همه قوی‌تر ارزش‌های اقتصادی، بر حرمت خود آن‌ها تأثیر مثبتی دارد. با توجه به پژوهش‌های اشاره شده در زمینه رابطه ارزش‌ها با باورهای خودکارآمدی، می‌توان گفت این سازه‌ها دارای روابط تنگاتنگی با یکدیگرند، به‌طوری‌که روابط آن‌ها از وجوه مختلف مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است.

در ایران، جنگ تحمیلی به‌عنوان یکی از وقایع مهم و عظیم در تاریخ تحولات معاصر به حساب می‌آید که هشت سال به‌طول انجامید و خسارات فراوانی را بر کشور ما تحمیل نمود که یکی از قابل‌تأمل‌ترین مسائل و تبعات جنگ، موضوع جانبازان آن است. به‌گونه‌ای که اگر هم بسیاری از مشکلات و آثار باقی‌مانده از جنگ، به‌مرور و طی سالیانی پس از آن به پایان برسد یا از میان برود و به‌فراموشی سپرده شود، نشانه‌ها و عواقب جسمی و روانی مسئله جانبازی،

کیفیت نظام ارزشی و باورهای خودکارآمدی در فرزندان...

معمولاً باقی می‌ماند و حداقل تا سالیانی دراز از یاد نمی‌رود (خامه‌یار، ۱۳۸۷). اینک فرزندان جانبازان بخش قابل توجهی از نسل دومی‌های جنگ را تشکیل می‌دهند که به‌طور طبیعی برحسب ویژگی‌های شخصی و خانوادگی‌شان، به برداشتها و نگرش‌هایی از خلال تعامل با پدران آسیب دیده خود و تحت تأثیر عملکرد و رفتار پدران‌شان، دست یافته‌اند و با تأثیرپذیری از مسایل اجتماعی پیرامون خود، الگوی ارزش‌ها، باورهای خود را متحول ساخته‌اند. بنابراین انجام چنین پژوهشی با هدف ارزیابی نظام ارزشی و باورهای خودکارآمدی فرزندان جانبازان از اولویت و ضرورت خاصی برخوردار است تا مشخص شود کیفیت نظام ارزشی و باورهای خودکارآمدی فرزندان نوجوان جانبازان چگونه است؟

روش

روش پژوهش علی-مقایسه‌ای و جامعه آماری کلیه دانش‌آموزان دختر دارای پدر جانباز و مشغول به تحصیل در کلاس‌های اول، دوم و سوم دبیرستان‌های شاهد شهر تهران در سال ۱۳۸۹ به تعداد ۲۶۲۰ و هم‌تایان آن‌ها در خانواده‌های غیرجانباز به تعداد ۹۵۶۱ بود. ۱۰۰ نفر از دانش‌آموزان دارای پدر جانباز به‌صورت نمونه‌گیری خوشه‌ای و ۱۰۰ نفر از دانش‌آموزان دارای پدر غیرجانباز از طریق نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شد. در جامعه آماری اصلی ابتدا از بین ۱۴ دبیرستان شاهد دخترانه منطقه ۱ شهر تهران یک دبیرستان و از هریک از پایه‌های اول، دوم و سوم آن، یک کلاس به‌طور تصادفی انتخاب و سپس از بین دانش‌آموزان این کلاس‌ها، ۱۰۰ نفر انتخاب و سنجش شد. در جامعه دوم مانند گروه اصلی از بین دبیرستان‌های دخترانه منطقه ۱ یک دبیرستان انتخاب و از میان دانش‌آموزان آن، ۱۰۰ نفر که از نظر ویژگی‌هایی نظیر تحصیلات پدر و مادر، ترتیب تولد، وضعیت اقتصادی با گروه جانباز هم‌تا بودند، گزینش شد.

ابزار پژوهش

۱. پرسشنامه بررسی ارزش‌ها. این پرسشنامه توسط آلپورت و همکاران (۱۹۶۰) ساخته و توسط محمدنقی براهنی در سال ۱۳۶۵ نسخه فارسی آن تهیه شد که ۶ ارزش نظری، اقتصادی، هنری، اجتماعی، سیاسی، مذهبی را می‌سنجد. هدف این آزمون سنجش تسلط نسبی یکی از ارزش‌ها یا انگیزش اساسی در شخصیت فرد و شامل دو قسمت است. قسمت اول شامل ۳۰ سؤال ۲ جوابی است که آزمودنی باید علایق خود را نسبت به هریک از آن‌ها با نوشتن عدد ۰ و ۳ مشخص کند. قسمت دوم شامل ۱۵ سؤال ۴ گزینه‌ای است و آزمودنی باید آن‌ها را مطابق سلیقه خود اولویت‌بندی کند و برای انتخاب اول نمره ۴ و انتخاب دوم نمره ۳ و برای

انتخاب‌های سوم و چهارم نمره ۲ و ۱ قرار را دهد (صالحی، ۱۳۸۷). ضریب پایایی ارزش‌های شش‌گانه در مورد ۳۸۰ نفر برای ارزش‌های نظری = ۰/۸۴، ارزش‌های مذهبی = ۰/۸۳، ارزش‌های زیبایی‌گرا (هنری) = ۰/۸۰، ارزش‌های اقتصادی = ۰/۷۶، ارزش‌های اجتماعی = ۰/۷۳، ارزش‌های سیاسی = ۰/۷۰ و ضرایب پایایی با روش تصنیف بین ۰/۸۴ تا ۰/۹۵ و با روش بازآزمایی به فاصله دو ماه بین ۰/۷۷ تا ۰/۹۳ بود (ملکی، ۱۳۷۵). در این پژوهش همسانی درونی این پرسشنامه به‌وسیله آلفای کرونباخ بررسی و ضریب آلفا برای کل مقیاس ۰/۸۵ شد.

۲. پرسشنامه خودکارآمدی کودکان و نوجوانان. این پرسشنامه توسط موریس (۲۰۰۱) برای ارزیابی خودکارآمدی کودکان و نوجوانان در سه حیطه اجتماعی، تحصیلی، هیجانی تهیه شد و ۲۳ ماده و سه خرده‌آزمون دارد. خرده‌آزمون خودکارآمدی اجتماعی شامل ۸ ماده اول پرسشنامه؛ و توانمندی ایجاد ارتباط با همسالان، قاطعیت و رسیدن به معیارهای اجتماعی، خرده‌آزمون خودکارآمدی تحصیلی شامل ۸ ماده دوم پرسشنامه؛ و احساس توانمندی در مدیریت رفتارهای یادگیری، تسلط بر موضوع‌های درسی و تحقق انتظارات تحصیلی و خرده‌آزمون خودکارآمدی هیجانی شامل ۷ ماده آخر پرسشنامه است و احساس توانمندی فرد را در مقابله و کنترل هیجان‌های منفی می‌سنجد. پایایی این ابزار خوب و ثبات درونی آن ۰/۸۰ است. تحلیل عاملی، ساختاری سه عاملی را در سه حیطه اجتماعی، تحصیلی و هیجانی نشان داده (موریس، ۲۰۰۱) و روایی آن بر اساس روایی محتوایی و صوری مناسب و قابل‌قبول و پایایی سه عامل ۰/۷۰، پایایی خودکارآمدی اجتماعی ۰/۷۸، خودکارآمدی تحصیلی ۰/۸۷ و خودکارآمدی هیجانی ۰/۸۰ گزارش شده است (موریس، ۲۰۰۱؛ نقل از طهماسیان، ۱۳۸۶). در مطالعه حاضر آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۷۷ شد.

۳. پرسشنامه جمعیت‌شناختی. این پرسشنامه اطلاعاتی چون سن، تعدادخواهر و برادر، ترتیب تولد، تحصیلات والدین، شغل والدین، وضعیت پدر از نظر جانبازی و غیرجانبازی، درصد جانبازی پدر، وضعیت اقتصادی خانواده را جمع‌آوری کرد. وضعیت اقتصادی به این ترتیب مشخص شد. بالا = درآمد ماهیانه بالاتر از ۱۴.۰۰۰.۰۰۱ ریال، متوسط = درآمد ماهیانه از ۵.۰۰۰.۰۰۱ تا ۱۴.۰۰۰.۰۰۰ ریال و پایین = درآمد ماهیانه کمتر از ۵.۰۰۰.۰۰۰ ریال (دفتر آمارهای جمعیت، نیروی کار و سرشماری، ۱۳۸۹).

یافته‌ها

میانگین سنی کل آزمودنی‌ها ۱۵/۷۴ در دامنه ۱۳ تا ۱۹ سال و انحراف استاندارد ۰/۹۱ بود. آزمون خی‌دو نیز حاکی از معنادار نبودن تفاوت گروه‌ها از نظر ترتیب تولد، میزان تحصیلات

کیفیت نظام ارزشی و باورهای خودکارآمدی در فرزندان...

والدین، وضعیت اقتصادی، بود. در متغیرهای نظام ارزشی و باورهای خودکارآمدی نیز بر اساس نوع جانبازی پدر تفاوت معناداری یافت نشد

جدول ۱. نتایج تحلیل واریانس مقایسه باورهای خودکارآمدی و نظام ارزشی

متغیر	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F
خودکارآمدی عمومی	۱	۶۶۸/۲۱	۵/۳۲*
خودکارآمدی تحصیلی	۱	۹۰/۲۶	۳/۲۷*
خودکارآمدی هیجانی	۱	۱۰۰/۲۲	۳/۴*
ارزش اقتصادی	۱	۲۳۷/۶۵	۷/۵۲**
ارزش اجتماعی	۱	۱۴۹/۰۷	۴/۴۲*
خودکارآمدی عمومی	۱۷۷	۱۲۵/۵۲	
خودکارآمدی تحصیلی	۱۷۷	۲۷/۵۵	
خودکارآمدی هیجانی	۱۷۷	۲۹/۴۸	
ارزش اقتصادی	۱۷۷	۳۱/۵۷	
ارزش اجتماعی	۱۷۷	۳۱/۶۹	
خودکارآمدی عمومی	۱۷۹		
خودکارآمدی تحصیلی	۱۷۹		
خودکارآمدی هیجانی	۱۷۹		
ارزش اقتصادی	۱۷۹		
ارزش اجتماعی	۱۷۹		

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

جدول ۲. نتایج آزمون تعقیبی مقایسه باورهای خودکارآمدی و نظام ارزشی دو گروه

متغیر	I	J	اختلاف میانگین	انحراف معیار
خودکارآمدی (کل)	عادی	جانباز	۳/۸۶**	۱/۶۷
ارزش اقتصادی	عادی	جانباز	۲/۳**	۰/۸۴
ارزش اجتماعی	عادی	جانباز	-۱/۸۲*	۰/۸۶

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

جدول ۱ تفاوت معنادار دو گروه را در مؤلفه‌های باورهای خودکارآمدی، ارزش اقتصادی و ارزش اجتماعی نشان می‌دهد. جدول ۲ نیز بیانگر آن است که میانگین باورهای خودکارآمدی و نظام

ارزش اقتصادی گروه عادی از جانبازان بیشتر و میانگین نظام ارزش اجتماعی گروه جانباز بیش از گروه عادی است. در سایر مؤلفه‌ها، تفاوت بین دو گروه از نظر آماری معنادار نیست.

جدول ۳. همبستگی متغیرهای نظام ارزشی و باورهای خودکارآمدی دو گروه

هیجانی	تحصیلی	اجتماعی	عمومی (کل)	خودکارآمدی نظام ارزشی
۰/۰۹	۰/۲۱**	۰/۲۷**	۰/۲۶**	نظری
۰/۰۶	۰/۲۲**	۰/۰۹	۰/۱۸*	اقتصادی
۰/۰۶	۰/۰۲	۰/۱۹**	۰/۱۳	هنری
۰/۱۳	۰/۱۵**	۰/۱۹**	۰/۲۵**	اجتماعی
۰/۱	۰/۱۱	۰/۰۱	۰/۰۹	سیاسی
۰/۲۲**	۰/۰۱	۰/۱۷*	۰/۲**	مذهبی

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

جدول ۳ نشان می‌دهد ارزش نظری با باورهای خودکارآمدی عمومی، اجتماعی و تحصیلی و ارزش اقتصادی با خودکارآمدی عمومی و تحصیلی و ارزش هنری با خودکارآمدی اجتماعی؛ همچنین ارزش اجتماعی با باورهای خودکارآمدی عمومی، اجتماعی و تحصیلی و در نهایت ارزش مذهبی با باورهای خودکارآمدی عمومی، اجتماعی و هیجانی رابطه‌ای مثبت دارند.

جدول ۴. ضریب همبستگی درصد جانبازی پدر با باورهای خودکارآمدی و نظام ارزشی

درصد جانبازی	عمومی	اجتماعی	تحصیلی	هیجانی	نظری	اقتصادی	هنری	اجتماعی	سیاسی	مذهبی
r	-۰/۱۹**	-۰/۱	-۰/۱۸**	-۰/۱۳*	۰/۱۱	-۰/۱۸**	۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۰۳	-۰/۰۴

* $P < 0.05$ ** $P < 0.01$

در جدول ۴ رابطه منفی معنادار باورهای خودکارآمدی عمومی، تحصیلی و هیجانی با درصد جانبازی پدر، بیانگر آن است که با افزایش درصد جانبازی پدر، باورهای خودکارآمدی فرزند کاهش می‌یابد و بالعکس. همچنین این جدول نشان می‌دهد تنها رابطه منفی و معنادار در نظام ارزشی مربوط به مؤلفه ارزش اقتصادی با درصد جانبازی پدر است.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از پژوهش حاضر نشان داد نمره‌های فرزندان دختر پدران جانباز در ارزش‌های اجتماعی نسبتاً بالاتر از دختران پدران غیرجانباز و نمره‌های فرزندان غیرجانباز در ارزش‌های اقتصادی بالاتر و تفاوت در نظام‌های ارزشی دو گروه مشهود و معنادار است. در تبیین نقش پدر در شکل‌گیری ارزش‌ها مطالعات متعددی به این موضوع اشاره دارند (آلتمیر، ۲۰۰۳؛ کنافو، ۲۰۰۴؛ کنافو و شوارتز، ۲۰۰۳b). از طرفی بر اساس یافته‌های مطالعات تأثیرگذاری کیفیت تعاملات پدر جانباز بر اتخاذ نظام ارزشی فرزند، بر اساس مطالعات ذکر شده اغلب ویژگی‌های رفتاری جانبازان، با رفتارهای خشونت‌آمیز، وجود تعاملات سرد، کناره‌گیری عاطفی مشخص می‌شود (راسیو و همکاران، ۲۰۰۲؛ شام و همکاران، ۲۰۰۵؛ کرامتی، ۱۳۸۳؛ محسنیان، ۱۳۸۷). در همین راستا مطالعه آلتمیر (۲۰۰۳) نشان داد تمایلات خشونت‌آمیز پدر، بر نوع ارزش‌های شخصی فرزندان که محرک نگرش و رفتار آنان است، تأثیرگذار است. کنافو (۲۰۰۳) دریافت پدران پرخاشگر، بیش از پدران غیرپرخاشگر، به محافظه‌کاری و طرد افراد متعلق به گروه‌های غیرخودی از سوی فرزندان‌شان اهمیت می‌دهند و مایلند فرزندان‌شان، ارزش قدرت یعنی کسب موقعیت، غلبه بر مردم و منابع را بالاترین و جامعیت یعنی توافق، تحمل و در نظر گرفتن رفاه اجتماعی را پایین‌ترین ارزش برای خود در نظر بگیرند. از سوی دیگر مطالعه کنافو و شوارتز (۲۰۰۳ b) نشان داد انتظارات پدران سرد و پرخاشگر، تأثیر بسیار کمی بر انتخاب اولویت ارزش‌های فرزندان‌شان برجای خواهد گذاشت و فرزندان آن‌ها ارزش‌هایی را مهم تلقی می‌کنند که در تقابل با ارزش‌های موردنظر پدران پرخاشگرشان قرار دارد.

با توجه به یافته‌های پژوهشی می‌توان نتایج مطالعه حاضر را این‌گونه تبیین کرد که ممکن است ارزش‌های موردنظر پدران جانبازی که روابط سرد و خشنی با فرزندان‌شان دارند (کرامتی، ۱۳۸۳؛ محسنیان، ۱۳۸۷؛ رحمانی و همکاران، ۱۳۹۰)، بیشتر حول ارزش‌های کسب قدرت باشد که معادل ارزش‌های سیاسی در این مطالعه بود، و از آنجا که فرزندان آن‌ها به دلیل وجود تعاملات ناکافی و ناکارآمد با پدران‌شان، در تقابل با ارزش‌های موردنظر پدران‌شان احتمالاً بیشتر برای ارزش‌های اجتماعی اهمیت قائلند می‌توان گفت از نظر کیفیت این نوع از ارزش‌ها در تقابل با ارزش‌های سیاسی هستند. همچنین باورهای خودکارآمدی عمومی، تحصیلی و هیجانی فرزندان پدران جانباز به‌طور معناداری در سطح پایین‌تری نسبت به باورهای خودکارآمدی فرزندان دارای پدران غیرجانباز بود. همسو با این یافته، دنسبای و مارینلی (۱۹۹۹) برخی از ویژگی‌های فرزندان افراد آسیب‌دیده در جنگ را برشمرده‌اند که تا حد زیادی به وجود سطوح پایین باورهای خودکارآمدی، تمایل کمتر در نشان دادن خلاقیت و تردید به توانایی‌های خود در این فرزندان اشاره دارد.

بر اساس مطالعات مختلف رابطه گرم پدر- فرزندی از مهمترین پایگاه‌های تحول باورهای خودکارآمدی به حساب می‌آید، در خلال روابط گرم و پرمحبت پدر و فرزندی است که کودک حمایت لازم را از سوی پدر دریافت و به توانایی‌های خویش اعتماد می‌کند و احساس توانمندی و کنترل بر شرایط را در خود می‌پروراند (لمب، ۲۰۱۰). درمقابل، فقدان این روابط گرم و حمایتگر در تعاملات پدر جانباز و فرزندش مانع رشد این باورها و احساس کفایت و شایستگی و احساس تسلط و کنترل بر محیط در فرزندش می‌شود (دیویدسون و ملور، ۲۰۰۱؛ موبری، بای‌بی، اویسرمن، مک‌فارلان و بورساکس، ۲۰۰۶؛ هاسمن، وان دوسوم و وان سنت‌ورت، ۲۰۰۹).

در مطالعه حاضر تفاوت دو گروه، در باورهای خودکارآمدی اجتماعی معنادار نبود؛ ازطرفی ناکامی فرزندان نوجوان پدران جانباز در ایجاد رابطه مؤثر با پدر و خارج از کنترل دانستن این روابط، عاملی برای تلاش بیشتر فرزندان برای برقراری روابط اجتماعی به دور از روابط پرتنش خانوادگی می‌شود؛ به‌طوری‌که آن‌ها در بُعد باورهای شخصی، ممکن است خود را برای ایجاد روابط اجتماعی با دیگران، کارآمدتر بدانند و تلاش خاصی را برای جامه عمل پوشاندن به این باور به‌خرج دهند. درکل با توجه به نتایج و شواهد به‌نظر می‌رسد مجروحیت پدر در جنگ تاحد زیادی بر نقش پدری او، تأثیرگذار و ممکن است که تحول سازگاران فرزندان را تحت‌الشعاع قرار دهد و نقش به‌سزایی در بروز ناسازگاری‌های عاطفی و آموزشی او داشته باشد (تامپسون و همکاران، ۲۰۰۴). پژوهش‌ها به نقش چشمگیر پدر در تحول و بهبود عملکرد و کیفیت زندگی فرزند اشاره دارند (آلن و دیلی، ۲۰۰۲؛ هورن و سیلوستر، ۲۰۰۲؛ لمب، ۲۰۰۴).

در این پژوهش رابطه درصد جانبازی پدر با باورهای خودکارآمدی در ابعاد عمومی، تحصیلی و هیجانی فرزند منفی بود. همچنین ملاحظه شد با افزایش درصد جانبازی پدر، اهمیت ارزش‌های اقتصادی از نظر فرزند رنگ می‌بازد و فرزندان اهمیت کمتری به این نوع ارزش می‌دهند. به‌علاوه متغیرهایی مانند تحصیلات والدین و وضعیت اقتصادی خانواده بر باورهای خودکارآمدی و نظام ارزشی فرزندان دو گروه تأثیر معناداری نداشت و رابطه درصد جانبازی پدر با باورهای خودکارآمدی عمومی فرزند، معکوس و معنادار بود. یعنی با افزایش شدت آسیب‌دیدگی پدر در جنگ، سطوح سازگاری و باورهای خودکارآمدی در فرزندش کاهش می‌یابد. آلن و دیلی (۲۰۰۲) دریافتند سلامت روان و بهزیستی پدر، می‌تواند بر مشارکت فعالانه او در تحول فرزندش، تأثیرگذار باشد. همچنین در زمینه ارتباط نظام ارزش‌ها با باورهای خودکارآمدی، می‌توان نتیجه مطالعه حاضر را همسو با مطالعه جان بزرگی و همکاران (۱۳۸۵)؛ فرام و همکاران (۲۰۰۶)؛ وانلیووان (۲۰۰۴)؛ وات (۲۰۰۶)؛ ویزگرام و بیگلر (۲۰۰۶) دانست و نتیجه گرفت این سازه‌ها دارای روابط تنگاتنگی با یکدیگرند

کیفیت نظام ارزشی و باورهای خودکارآمدی در فرزندان...

در تفسیر نهایی می‌توان گفت مشکلات ناشی از جنگ در پدران جانباز موجب می‌شود که این پدران با محدودیت‌هایی در برقراری و کنترل تعامل با افراد خانواده‌شان و مشارکت فعالانه در تحول فرزندان‌شان مواجه شوند؛ که این مشکلات به شکل‌گیری سطوح پایینی از باورهای خودکارآمدی در فرزندان‌شان منتهی می‌شود. لازم است مسئولین مرتبط با امور جانبازان، مؤسسات سلامت روان و دیگر سازمان‌های حمایتی در جامعه، با اطلاعات حاصل از این مطالعه نیازهای حیاتی جانبازان و اعضای خانواده آن‌ها را شناسایی کنند، تا با ارائه نظام‌های حمایتی به جانبازان، همسران و فرزندان آن‌ها، توانایی جانبازان را در تعامل پویا با افراد خانواده‌شان بهبود بخشند، و زمینه مساعدی را برای تحول روابط مثبت خانوادگی و در نتیجه تحول سطوح بالایی از باورهای خودکارآمدی و رشد سازگارانه فرزندان آن‌ها فراهم نمایند.

منابع

- افروز، غلامعلی، و علی اکبر، ویسمه. (۱۳۸۰). بررسی رابطه میزان افسردگی فرزندان پسر جانبازان و نحوه ارتباط با پدران‌شان. *مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران*، پاییز و زمستان، ۳۱(۲): ۵۰-۳۵.
- امدادی، عباس. (۱۳۸۲). جانبازی و ایفای نقش پدری در خانواده، مجموعه مقالات اولین همایش علمی جانباز و خانواده، *انتشارات پژوهشکده مهندسی و علوم پزشکی جانبازان*، زمستان، ۱: ۱۸۴-۱۹۷.
- جان‌بزرگی، مسعود، نوری، ناهید، و مستخدمین حسینی، خیرانساء. (۱۳۸۵). بررسی رابطه ساخت ارزشی خانواده با حرمت خود دانش آموزان، *دو ماهنامه دانشور رفتار*، پاییز، ۱۳(۱۹): ۶۴-۵۳.
- خامه‌بار، عباس. (۱۳۸۷). *گریزه جنگ طلبی غربی‌ها تا ۸ سال دفاع مقدس، فصلنامه شاهد اندیشه*، ۱۱(۱): ۲۰-۱۱.
- دفتر آمارهای جمعیت، نیروی کار و سرشماری. (۱۳۸۹). *چکیده نتایج طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی سال ۱۳۸۹*، مرکز آمار ایران، تهران.
- رحمانی، نرگس، نتاج، کلثوم و علیپور، حسین. (۱۳۹۰). بررسی مقایسه‌ای عزت نفس و افسردگی در فرزندان جانبازان و غیرجانبازان مدارس راهنمایی شاهد شهرستان ساری، *مجله طب جانباز*، ۴(۱۶): ۳۴-۲۹.
- رفاهی، ژاله. (۱۳۸۲). *بررسی تنیدگی و خصوصیات شخصیتی جانبازان جنگ تحمیلی و پسران ارشد آنان*، مجموعه مقالات اولین همایش علمی جانباز و خانواده، *انتشارات پژوهشکده مهندسی و علوم پزشکی جانبازان*، زمستان، ۱: ۱۵۲-۱۴۳.
- طهماسیان، کارینه. (۱۳۸۶). *اعتبار، پایایی و هنجاریابی پرسشنامه خودآزمندی کودکان و نوجوانان در تهران، فصلنامه روان‌شناسی کاربردی*، پاییز و زمستان، ۱ (۴ و ۵): ۳۹۰-۳۷۳.

کرامتی، هادی. (۱۳۸۳). بررسی و مقایسه کارکرد خانواده و سیمای روان‌شناختی فرزندان شاهد همسرانی که ازدواج مجدد نموده‌اند با خانواده‌های شاهدهی که همسران آن‌ها ازدواج مجدد نکرده‌اند. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته روان‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران.

محسنیان، محمدباقر. (۱۳۸۷). مقایسه هوش هیجانی، سلامت روانی و کارکرد خانواده دانش‌آموزان دبیرستانی فرزند جانباز با معلول و عادی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد. رشته روان‌شناسی بالینی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید بهشتی.

مهدی‌عراقی، مریم. (۱۳۸۲). نقش مشاور در خانواده‌های جانبازان، مجموعه مقالات اولین همایش علمی جانباز و خانواده، انتشارات پژوهشکده مهندسی و علوم پزشکی جانبازان، زمستان، ۱: ۲۲-۱۱.

AghaYousefi, A. & Sharif, N. (2010). Personal Well-being and Stress Symptoms in Wives of Iranian Martyrs, Prisoners of wars and Disabled Veterans. *Journal of Iran Psychiatry*, 5: 28-34.

Ahmadzadeh, G., & Malekian, A. (2002). Comparison of aggression, anxiety and social development in PTSD veteran's teenage children with non veteran teenages children in Isfahan city, *Lorestan Medical Sciences University Journal*, 5(19): 63-7.

Allen, S. M., & Daly, K. (2002). The effects of father involvement: A summary of the research evidence. *Journal of Father Involvement Initiative - Ontario Network*, 1: 1-11.

Allport, G. W., Vernon, P.E., & Lindzey, G. A. (1960). A study of values (3rd ed). Boston: Houghton Mifflin Company.

Altemeyer, B. (2003). What happens when authoritarians inherit the Earth? A simulation. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 3: 15-23.

Bowen Center for the Study of the Family. (2004). Bowen theory. Retrieved from <http://www.thebowncenter.org/pages/theory.html>.

Dansby, V. S., Marinelli, R. P. (1999). Adolescent children of Vietnam combat veteran fathers: a population at risk. *Journal of Adolescence*, 22: 329-340.

Davidson, A. C., & Mellor, D. J. (2001). The adjustment of children of Australian Vietnam veterans: Is there evidence for generational transmission of war-related trauma? *Journal of Psychiatry*, 35: 345-351.

Dekel, R., & Goldblatt, H. (2008). Is There Intergenerational Transmission of Trauma? The Case of Combat Veterans' Children. *American Journal of Orthopsychiatry*, 78(3): 281-289.

Friedman, M. J. (2005). Veterans' mental health in the wake of war. *Journal of Medicine*, 352(13): 1287-1290.

Frome, P.M., Alfeld, C.J., Eccles, J.S., & Barber, B.L. (2006). Why don't they want a male-dominated job? An investigation of young women who changed

- their occupational aspirations. *Journal of Educational Research and Evaluation*, 12, 359-372.
- Horn, W. F., & Sylvester, T. (2002). *Father Facts (4th edition)*. National Fatherhood Initiative.
- Hosman, C.M.H., van Doesum, K.T.M., & van Santvoort, F. (2009). Prevention of emotional problems and psychiatric risks in children of parents with a mental illness in the Netherlands: I. The scientific basis to a comprehensive approach. *Journal of Mental Health*, 8(3): 250-263.
- Hyams, K. C. (2004). War syndromes and their evaluation: From the U.S. Civil War to the present. Office of Public Health, Department of Veterans Affairs, Washington, DC. Retrieved from http://www.iom.edu/Object_File/Master/27/603/Hyams%2004-20-05.
- Knafo, A. (2003). Authoritarians, the Next Generation: Values and Bullying Among Adolescent Children of Authoritarian Fathers. *Journal of Analyses of Social Issues and Public Policy*, 3(1): 199-204.
- Knafo, A., & Schwartz, S. H. (2003b). Parenting and accuracy of perception of parental values by adolescents. *Journal of Child Development*, 73, 595-611.
- Lamb, M. E. (2004). *The role of the father in child development (4th Edition)*. Hoboken, NJ: published by John Wiley & Sons. Canada.
- Lamb, M. E. (2010). *The role of the father in child development (5th Edition)*. Hoboken, NJ: published by John Wiley & Sons. Canada.
- Leiner, B. (2009). The Legacy of War: An Intergenerational Perspective. *Journal of Smith College Studies in Social Work*, 79(3): 375-391.
- Lombardo, T. W., & Gray, M. J. (2005). Beyond exposure for Posttraumatic Stress Disorder (PTSD) symptoms: Broad-spectrum PTSD treatment strategies. *Journal of Behavior Modification*, 29(1): 3-9.
- McGuigan, K., & Shevlin, M. (2010). Longitudinal Changes in Posttraumatic Stress in Relation to Political Violence (Bloody Sunday). *Journal of Traumatology*, 16(1): 1-6.
- Mowbray, C.T., Bybee, D., Oyserman, D., MacFarlane, P., & Bowersox, N. (2006). Psychosocial Outcomes for Adult Children of Parents with Severe Mental Illnesses: Demographic and Clinical History Predictors. *Journal of Health & Social Work*, 31(2): 99-108.
- Muris, P. (2001). A Brief questionnaire for measuring Self- efficacy in youth. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 23: 145-149.
- National center of PTSD. (2010). Report of (VA) Consensus Conference: Practice Recommendations for Treatment of Veterans with Co morbid Substance Abuse and PTSD. 1-18. Retrieved From http://www.ptsd.va.gov/professional/pages/handouts.pdf/SUD_PTSD_Practice_Recommend.pdf.
- Peach, H. (2006). Australia's Vietnam veterans A review. *Journal of Australian Family Physician*, 35(8): 619-622.

- Price, J. (2005). Children of veterans and adults with PTSD. National Center for PTSD. Retrieved from http://www.ncptsd.va.gov/facts/specific/fs_children_veterans.html.
- Price, J. (2006). Findings from the National Vietnam Veterans' Readjustment Study. A National Center for PTSD fact sheet. Retrieved from http://www.ncptsd.va.gov/facts/veterans/fs_NVVRS.html.
- Ray, S. L., & Vanstone, M. (2009). The impact of PTSD on veterans' family relationships: an interpretative phenomenological inquiry. *Journal of Nursing Studies*, 46(6): 838–847.
- Ruscio, A.M., Weathers, F.W., King, L.A., & King, D.W. (2002). Male War-Zone Veterans' Perceived Relationships with Their Children: The Importance of Emotional Numbing. *Journal of Traumatic Stress*, 15(5): 351–357.
- Schumm, W.R., Jurich, A.P., & Bollman, S.R. (2005). The long term safety of anthrax vaccine, pyridostigmine bromide (PB) tablets, and other risk factors among Reserve Component Veterans of the First Persian Gulf War. *Journal of medical veritas*, 2: 348-362.
- Souzzia, J. M., & Motta, R. (2004). The relationship between combat exposure and the transfer of trauma-like symptoms to offspring of veterans. *Journal of Traumatology*, 10: 17–37.
- Srour, R. W., & Srour, A. (2005). Communal and familial war-related stress factors: The case of the Palestinian child. *Journal of Loss and Trauma*, 11: 289–309.
- Thompson, C. L., Rudolph, L. B., & Henderson, D. A. (2004). *Counseling children (6th Ed.)*. Belmont, CA: Brooks/Cole – a division of Thomson Learning, Inc.
- VanLeuvan, P. (2004). Young women's science/mathematics career goals from seventh grade to high school graduation. *The Journal of Educational Research*, 97: 248-267.
- Voges, M. A., & Romney, D. M. (2003). Risk and resiliency factors in post-traumatic stress disorder. *Annals of General Hospital Psychiatry* 2 (4). Retrieved from <http://www.annals-generalpsychiatry>.
- Watt, H. M. (2006). The role of motivation in gendered educational and occupational trajectories related to mats. *Journal of Educational Research and Evaluation*, 12: 305-322.
- Weisgram, E.S., & Bigler, R.S. (2006). Girls and science careers: The role of altruistic values and attitudes about scientific tasks. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 27: 326-348.

پرسشنامه خودکارآمدی کودکان و نوجوانان (SEQ-C)

هر سؤال را دقیق بخوانید و نسبت به توانایی خویش در انجام آن موقعیت در مقابل پاسخ موردنظر × بگذارید.

چقدر خوب می توانی

اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۱. عقیده‌ات را زمانی که سایر همکلاسی‌ها مخالف تو هستند بیان کنی؟
اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۲. با سایر دانش‌آموزان دوست شوی؟
اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۳. با یک فرد ناآشنا گپ بزنی؟
اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۴. با همکلاسی‌هایت به‌طور هماهنگ کار کنی؟
اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۵. به دانش‌آموزان دیگر بگویی کاری که آن‌ها انجام می‌دهند مورد علاقه‌ات نیست؟
اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۶. یک اتفاق خنده‌دار را برای یک گروه از دانش‌آموزان تعریف کنی؟

چقدر خوب موفق می شوی

اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۷. به دوستی‌ات با سایر دانش‌آموزان ادامه‌دهی؟

چقدر خوب می توانی

اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۸. انتظارات دیگران را از خودت برآورده کنی؟
اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۹. درس بخوانی وقتی کارهای جالب دیگری وجود دارد؟
اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۱۰. یک فصل را برای امتحان یادگیری و مسلط شوی؟

چقدر خوب موفق می شوی

اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۱۱. تکالیف درسی‌ات را هر روز به‌طور کامل انجام‌دهی؟

چقدر خوب می توانی

اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۱۲. توجهات را در حین تمام کلاس‌ها حفظ کنی؟
اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۱۳. در قبولی همه دروس موفق شوی؟

چقدر خوب موفق می شوی

اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۱۴. والدینت را در مورد تکالیف درسی راضی نگه‌داری؟

چقدر خوب می توانی

اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۱۵. در قبولی یک امتحان موفق شوی؟

اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۱۶. حافظه و مهارت‌های یادگیری‌ات را افزایش دهی؟

اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۱۷. زمانی که اتفاق ناخوشایندی رخ داده است خود را شاد کنی؟

اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۱۸. زمانی که بسیار ترسیده‌ای خودت را آرام کنی؟

اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۱۹. از عصبی شدن خودت جلوگیری کنی؟

اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۲۰. احساسات خودت را کنترل کنی؟

چقدر خوب موفق می شوی

اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۲۱. جلوی افکار ناخوشایند را بگیری؟

اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۲۲. جلوی نگرانی‌هایت را در مورد اتفاقاتی که ممکن است رخ دهد، بگیری؟

چقدر خوب می توانی

اصلاً	کم	متوسط	زیاد	بسیار زیاد	۲۳. زمانی که احساس می‌کنی انرژی نداری به‌خودت انرژی بدهی؟

آزمون بررسی ارزش‌ها (sov)

بخش اول آزمون ۳۰ سؤال دارد و برای هر سؤال دو جواب «الف» و «ب» در نظر گرفته شده است. با هر جوابی که کاملاً موافق هستید عدد ۳ و با هر جوابی که کاملاً مخالف هستید عدد ۰ را اختصاص دهید. اگر جواب «الف» را کمی به جواب «ب» ترجیح می‌دهید، به عبارت «الف» عدد ۲ و به عبارت «ب» عدد ۱ را نمره دهید و بالعکس. توجه کنید در هر سؤال جمع نمره‌هایی که به «الف» و «ب» داده‌اید باید برابر با ۳ باشد.

بخش اول

۱. به نظر شما پژوهش‌های علمی بیشتر متوجه چه هدفی باید باشد؟ الف. کشف حقیقت ب. استفاده‌های عملی
۲. کتب آسمانی در کل از چه لحاظ برای شما جالب توجه‌اند؟
- الف. از نظر قدرت بیان و داستان‌های زیبا ب. از نظر جنبه‌های روحانی
۳. کدامیک از افراد زیر سهم بیشتری در پیشرفت تمدن بشری داشته‌اند؟ الف. ابن سینا ب. کاوه آهنگر
۴. به فرض این‌که استعداد و شایستگی یکسان برای دو شغل زیر داشته باشید کدامیک را انتخاب می‌کنید؟ الف. تجارت ب. وزارت
۵. آیا به نظر شما درست است که هنرمندان بزرگ در هنر خود فقط احساسات خود را در نظر بگیرند و به تمایلات دیگران توجهی نداشته باشند؟ الف. بلی ب. خیر
۶. به نظر شما تحصیل در کدامیک از رشته‌های زیر برای بشریت اهمیت بیشتری دارد؟ الف. ریاضیات ب. الهیات
۷. به نظر شما رهبران اجتماع به کدامیک از کارهای زیر باید بیشتر توجه کنند؟
- الف. کوشش برای انجام برنامه‌های سودمند و عملی ب. تشویق پیروان خود به رعایت حقوق دیگران
۸. در جشن‌ها و مراسم باشکوه بیشتر تحت‌تأثیر چه چیز واقع می‌شوید؟
- الف. شکوه و زیبایی خود جشن‌ها ب. نفوذ و قدرت برگزارکنندگان جشن‌ها
۹. کدامیک از این دو خصوصیت را مهم‌تر می‌دانید؟
- الف. پایبندی به ارزش‌های روحانی و تعالیم مذهبی ب. نوع دوستی و کمک به دیگران
۱۰. اگر هم در ادبیات و هم در فیزیک تخصص کافی داشتید تدریس کدامیک از دو رشته را در دانشگاه ترجیح می‌دادید؟
- الف. ادبیات ب. فیزیک
۱۱. از دو کتاب زیر خواندن کدامیک را ترجیح خواهید داد؟ الف. نقش مذهب در دنیای امروز ب. عوامل رشد اقتصادی
۱۲. از دو مقاله زیر که در روزنامه چاپ شده است کدامیک را دقیقتر می‌خوانید؟
- الف. سازمان ملل در ده سال گذشته ب. یک نظریه جدید علمی اعلام شده
۱۳. در بازدید از اماکن مقدس بیشتر تحت‌تأثیر چه چیز واقع می‌شوید؟ الف. احساسات مذهبی ب. سبک معماری و تزئینات
۱۴. در صورت داشتن وقت و فراغت کافی کدامیک از دو فعالیت زیر را ترجیح می‌دهید؟
- الف. کارآموزی در یک حرفه جالب ب. فعالیت افتخاری در مؤسسات خیریه
۱۵. در بازدید از یک نمایشگاه به دیدن کدام قسمت آن بیشتر علاقمندید؟ الف. محصولات صنعتی ب. وسایل علمی و آزمایشگاهی
۱۶. در کدامیک از دو بحث زیر بیشتر مایلید شرکت کنید؟ الف. روابط ایران با کشورهای خارجی ب. هنر معاصر ایران
۱۷. هدف مذاهب در حال حاضر بیشتر چه باید باشد؟
- الف. توسعه تمایلات خیرخواهانه و نوع دوستانه ب. تشویق به پرستش خدا و ارتباط معنوی با خدا
۱۸. اگر فقط دو مجله زیر در اختیار شما بود خواندن کدامیک را ترجیح می‌دادید؟ الف. علوم جدید ب. هنر معاصر
۱۹. شرکت در کدامیک از سخنرانی‌های زیر برای شما جالبتر است؟
- الف. مقایسه وضعیت حکومت انگلستان و آمریکا ب. مقایسه توسعه و رشد ادیان بزرگ
۲۰. به نظر شما کدامیک از این دو وظیفه آموزش و پرورش مهم‌تر است؟
- الف. آماده ساختن افراد برای تلاش و موفقیت فردی ب. آماده ساختن افراد برای شرکت در فعالیت‌های اجتماعی و کمک به هموعان
۲۱. به مطالعه زندگی کدام دسته از مشاهیر زیر علاقه دارید؟ الف. اسکندر- نادرشاه- ناپلئون ب. ارسطو- افلاطون- ابن سینا

۲۲. کدامیک از مشخصات زیر را نشانه یک تمدن اصیل می‌دانید؟
الف. برخورداری از دستاوردهای علم و صنعت ب. وجود صمیمیت و محبت بین افراد
۲۳. اگر در یک سازمان صنعتی کار کنید (به فرض حقوق مساوی) کدامیک از مشاغل زیر را انتخاب خواهید کرد؟
الف. مشاور مسائل خصوصی کارمندان ب. یک شغل اداری
۲۴. مطالعه کدامیک از دو کتاب زیر را ترجیح می‌دهید؟ الف. تاریخچه مذهب در ایران ب. تاریخچه صنعت در ایران
۲۵. توجه به کدامیک از دو هدف زیر بیشتر به‌حال جامعه مفید است؟
الف. حقوق فردی و رفاه اجتماعی ب. بررسی قوانین رفتار انسان
۲۶. اگر در مقامی باشید که بتوانید یکی از دو کار زیر را انجام دهید کدامیک را ترجیح می‌دهید؟
الف. بالا بردن سطح زندگی مردم ب. هدایت افکار عمومی
۲۷. شرکت در کدامیک از سخنرانی‌های زیر را ترجیح می‌دهید؟ الف. پیشرفت خدمات اجتماعی در کشور ب. نقاشان معاصر
۲۸. کدامیک از نظرات زیر را در مورد پیدایش جهان بیشتر ترجیح می‌دهید؟
الف. جهان مطابق قوانین طبیعی تحول یافته و هیچ نیروی ماورا طبیعی در پیدایش آن دخالت نداشته است.
ب. جهان را خداوند آفریده است.
۲۹. به مطالعه کدامیک از دو بخش زیر در روزنامه‌ها علاقه دارید؟
الف. مطالعه مربوط به معاملات ملکی و نرخ اجناس ب. مطالب مربوط به نمایشگاه‌ها و موزه‌های هنری
۳۰. چه نوع تعلیماتی را برای تأمین آتیه فرزند خود مهم‌تر می‌دانید؟ الف. مذهبی ب. ورزشی

بخش دوم

این بخش ۱۵ سؤال دارد که برای هر سؤال ۴ جواب مختلف در نظر گرفته شده است. برای جوابی که بیش از همه اهمیت دارد نمره ۴، برای جوابی که در درجه دوم اهمیت قرار دارد نمره ۳، برای جوابی که در درجه سوم اهمیت قرار دارد نمره ۲، برای جوابی که کمتر از همه اهمیت دارد، نمره ۱ بدهید. جمع نمره‌هایی که به هر سؤال می‌دهید باید برابر با ۱۰ شود.

۱. به عقیده شما یک دولت خوب به کدامیک از هدف‌های زیر باید بیشتر اهمیت دهد؟
الف. کمک به طبقات کم درآمد ب. توسعه تجارت و صنعت
ج. پیروی از اصول عالی اخلاقی در سیاست‌های خود د. کسب احترام و حیثیت در بین ملت‌ها
۲. به عقیده شما کسی که تمام هفته را کار می‌کند، چگونه می‌تواند روز تعطیل خود را به بهترین وجه بگذراند؟
الف. مطالعه کتاب‌های ارزنده برای بالا بردن سطح دانش عمومی خود ب. فعالیت در ورزش‌های موردعلاقه
ج. بازدید از یک نمایشگاه یا موزه هنری د. کمک به افراد و ارائه خدمات به دیگران
۳. اگر در مقامی بودید که می‌توانستید روش آموزشی مدارس را تغییر دهید کدامیک از هدف‌های زیر را بیشتر دنبال می‌کردید؟
الف. کمک به پیشرفت آموزش موسیقی ب. توسعه شاخه‌های تحصیلی مربوط به علوم اجتماعی
ج. توسعه تسهیلات آزمایشگاهی در مدارس د. تأکید بر فایده عملی درس‌ها در زندگی
۴. از میان هم‌جنسان خود دوستی با چه آدمی را ترجیح می‌دهید؟
الف. لایق و کارا و عملی ب. علاقمند به بررسی فلسفه زندگی خود
ج. دارای شایستگی رهبری و مدیریت د. دارای عواطف و احساس‌های هنری
۵. اگر در شهر کوچکی زندگی می‌کردید و درآمدها بیش از مایحتاجتان بود ترجیح می‌دادید اضافه درآمد خود را به چه نحوی مصرف کنید؟
الف. کمک به توسعه صنعت و تجارت ب. کمک به توسعه پژوهش‌های علمی
ج. کمک به پیشرفت فعالیت‌های مذهبی د. کمک به خانواده‌های بی‌بضاعت
۶. از چه نوع فیلم‌هایی بیشتر لذت می‌برید؟

- الف. فیلم‌هایی از زندگی مشاهیر ب. فیلم‌هایی که صرف‌نظر از موضوع به‌طور کلی صدا و رنگ و شکل در آن‌ها زیبا به‌کار رفته است.
- ج. فیلم‌هایی که موضوع اصلی آن‌ها محبت است. د. فیلم‌هایی که در آن‌ها یک فکر یا یک نظریه مطرح می‌شود.
۷. اگر توانایی لازم را برای انجام مشاغل زیر داشتید (به فرض حقوق مساوی) کدامیک را انتخاب می‌کردید؟
الف. ریاضی‌دان ب. بازرگان ج. عالم روحانی د. سیاستمدار
۸. اگر پول و فراغت کافی در اختیار داشتید کدامیک از فعالیت‌های زیر را بیشتر ترجیح می‌دادید؟
الف. جمع‌آوری مجسمه یا نقاشی ب. تأسیس مرکزی برای نگهداری و پرورش کودکان عقب‌مانده ذهنی
ج. فعالیت برای به دست آوردن شغل وزارت یا نمایندگی مجلس د. تأسیس یک مؤسسه تجارتي یا مالی خصوصی
۹. در مجلس عصرانه‌ای که به عذای از دوستان صمیمی (هم‌جنس) دور هم جمع شده‌اید بیشتر مایلید درباره چه مطالبی بحث کنید؟
الف. معنی و مفهوم زندگی ب. پیشرفت‌های جدید علوم ج. ادبیات د. رفاه اجتماعی
۱۰. در تعطیلات تابستان آینده در صورت توانایی‌های لازم، اشتغال به کدامیک از فعالیت‌های زیر را بیشتر ترجیح خواهید داد؟
الف. کار موقت در یک مؤسسه پژوهش‌های علمی ب. استراحت در یک محل بی‌سر و صدا و لذت بردن از مناظر زیبای طبیعت
ج. مطالعه درباره زندگی رهبران د. شرکت در یک دوره کارآموزی حرفه‌ای
۱۱. سفرهای اکتشافی اشخاص برجسته‌ای مانند کریستف کلمب و ماژلان برای کشف سرزمین‌های ناشناخته از چه لحاظ برای شما بیشتر مهم هستند؟
الف. غلبه بشر را بر نیروی طبیعت نشان می‌دهد. ب. معلومات ما را در زمینه جغرافیا، هواشناسی و اقیانوس‌شناسی افزایش می‌دهد.
ج. موجب دوستی بیشتر بین افراد و ملت‌ها می‌شود. د. هریک از این اکتشافات به‌سهم خود ما را در درک عظمت خداوند یاری می‌دهد.
۱۲. به نظر شما چه ملاکی باید اساس رفتارهای انسان قرار گیرد؟
الف. معتقدات مذهبی ب. معیارهای زیبایی ج. معیارهای گروه شغلی و همکاران د. معیارهای نوع دوستی
۱۳. به کدامیک از مشاهیر زیر بیشتر علاقمندید و اگر استعداد کافی برای مشاغل زیر داشته باشید کدامیک را بیشتر ترجیح خواهید داد؟
الف. معلم ب. فرماندار ج. بازرگان د. محقق
۱۴. بیشتر مایلید چه نوع زنی را به عنوان همسر خود انتخاب کنید؟ (خانم‌ها به قسمت دوم این سؤال پاسخ دهند)
الف. سرزبان‌دار و اجتماعی ب. علاقمند به کمک به دیگران ج. پایبند به اصول اخلاقی د. سرشار از استعداد هنری
برای خانم‌ها: مایلید چه نوع مردی را به عنوان همسر خود انتخاب کنید؟
الف. در حرفه و کار خود موفق بوده و مورد تحسین دیگران باشد. ب. علاقمند به کمک کردن به دیگران باشد.
ج. در زندگی خود به‌طور کلی پایبند به اصول مذهبی باشد. د. استعداد هنری داشته باشد.
۱۵. یک نسخه نفیس خطی قدیم قرآن از نظر شما یادآور چیست؟
الف. نشانه رابطه معنوی انسان با خداست. ب. یک اثر گران‌بها و نادر است.
ج. نشانه قدرت و نفوذ اسلام در جهان است. د. نشانه هماهنگی و زیبایی در هنر قدیم است.